
МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ AD HOC ТРИБУНАЛИ КАО ФЕНОМЕН САВРЕМЕНЕ БИОПОЛИТИКЕ

УДК 341.645.5:321.0113

Оригинални научни рад

Богдана Кољевић*

Институт за политичке студије, Београд

Сажетак

У овом чланку аутор питање међународних ad hoc трибунала разматра из перспективе савремене политичке филозофије тј. аргументује да је реч о сложеном политичком и друштвеном феномену биополитике, која се разумева као мрежа управљачких и контролних механизма неолиберализма. Анализирајући различите облике политичких и (пост)правних пракси растакања суверенитета у либералним и постмодерним дискурсима, аутор указује да оснивање ad hoc трибунала припада ширем опсегу делатности усмерених или на покушаје успостављања нових или слабљења постојећих кључних међународних институција. Штавише, скреће се пажња на чињеницу да се ове праксе испостављају као егземпларан израз доктрине интервенционизма, као и да је одговоре на овакву ситуацију потребно тражити у новој рехабилитацији темељних институција и међународног права у целини.

Кључне речи: ad hoc кривични трибунали, савремена биополитика, феномени, суверенитет, право, интернационалне институције, либерална доктрина интервенционизма.

* Овај текст је настао као део рада у оквиру пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САВРЕМЕНА БИОПОЛИТИКА И ЊЕНИ ФЕНОМЕНИ

Како би се питање оснивања, функционисања и резултата интернационалних *ad hoc* кривичних трибунала размотрило у целости свакако је неопходан интердисциплинарни приступ или, прецизније, анализа која се истовремено усредсређује пре свега на правни, али и на политички, социолошки и политичко-филозофски аспект овог сложеног питања. С друге стране, да су се *ad hoc* механизми испоставили као искључиво правна ствар тј. да су остали у домену права, овај присуп био би излишан и непотребан, штавише, неоправдан и непримерен. Теза овог текста управо је следећа: *ad hoc* процес који је искорачио из сфере права последично је битно демонстрирао не само да ови механизми садрже и неке различите компоненте, које онемогућавају редукцију на правну димензију пер се, већ да је, кроз дисперзију различитих фактора, управо сфера права на најозбиљнији начин доведена у питање.

Из перпективе политичке филозофије питање међународних кривичних *ad hoc* трибунала, у релевантном и најопштијем контексту, појављује се у светлу онога што је још Фуко први обележио као биополитику – а то је неолиберализам. Или, другим речима, успостављање оваквих „привремених“ и „једнократних“ механизма хронолошки и системски поклопило се са добом практично апсолутне доминације неолибералне парадигме – конкретно предвођене САД-ом - у политичком, друштвеном економском, технолошком, научном и културном смислу. Али док су, наиме, главна обележја неолиберализма од стране већине левих, чак и десних тј. либералних теоретичара, артикулисана до сада на разноврсне начине, специфичност Фукоовог приступа – који су усвојили и многи савремени теоретичари – састоји се у увиду да је неолиберализам биополитика, односно да је овде на делу изградња дискурзивних и управљачких механизма који имају особен, и непоновљив, историјски облик. Биополитику, у најбитнијем, пре свега, карактерише покушај успостављања власти над целокупним популацијама тј. сем пуке моћи над појединцем, истиче се развијена форма управљаштва (*governmentality*) и контроле над различитим групацијама становништва (*population*) у целости, и у најразноврснијим аспектима *polis*-а и *oikos*-а тј. јавног и приватног живота. Штавише, разматрајући како се неолиберализам, односно биополитика, појавио као режим истине, Фуко апострофира релевантност анализе феномена биополитике, као

свепрожимајуће утилитарне праксе која се непрестано појављује у новим облицима. У овом светлу – особито обзиром на чињеницу да је неолиберални „режим истине“ обележио крај 20. и почетак 21. века – питање артикулације ових феномена не само да представља политичко-филозофски императив првог реда, већ се испоставља и као правац за разумевање најсложенијих догађаја савремености.

Савремени неолиберализам – као филозофско име за моћ Запада која је теоријски и практично изнедрила мноштво империјалистичких и колонијалних импликација – етаблиран је, у изузетно битној мери, управо као својеврсно кретање с оне стране права. То значи да је Фукоов аргумент да је, наиме, са биополитиком најпре посредни фрагментација и растакање суверенитета, овде не само добио на додатној снази, већ је потврдио да је један посебан конструисани дискурс тј. неолиберално-постмодерни појмовни ланац, у конкретној политичкој и „правној“ пракси скоро доследно и без остатка спроведен у дело.

Ово је, разуме се, било могуће тек на основу експанзије неолиберализма која је – како би се утврдила као пракса истине тј. режим истине – временом престала да означава напосто један правац десне политике и, проширујући „поље означеног“, постала све-апсорбујући појам у којем и тзв. „левица“ и „десница“ на Западу, односно у САД и Европи, проналазе своје место јер, наиме, постоји неупитни консензус око успостављања истог система.¹⁾ Тако се, рецимо, постмодерни дискурс пост-политике и „етике“ испоставио као изванредан допринос у борби против појмова државе, права и суверенитета, чак и појма народа, који су препознати као највећи непријатељи тзв. „најбитнијих“ одредби, попут сингуларности и индивидуалности, што је за последицу, поред осталог, имало и ширење идеологије људских права као једине неприкосновене нормативне референце. Овај конструисани теоријско-политички *Stimmung* савршено је кореспондирао са неолибералним дискурсом који је, крећући се од апсолутизовања вредности тржишта и слабљења значаја економске суверености, постепено све више инсистирао на „минималној држави“, као и на све мањој релеванцији народног и државног тј. правног суверенитета.

Управо полазећи од разматрања почетака ових процеса Фуко је записао да “управљање треба анализирати изван поља ограниченог правним сувернитетом и институцијама државе, треба га анализирати почевши од техника и тактика доминације.

1) Jacques Ranciere, *Chronicles of Consensual Times*, Continuum, New York, 2010.

То је методолошка линија коју би према мом мишљењу требало следити...(курзив Б.К.)²⁾ Анализирајући структурне и квалитативне разлике између *homo oekonomikus*-а и правног субјекта тј. суверенитета и права на једној, и економије и либерализма на другој, супротстављеној страни, Фуко показује како биополитика као стратешка релација, у најбитнијем, настаје кроз процесе фрагментације и растакања политичког и правног суверенитета.³⁾

Савремена политичка генеалогича, као најизразитије феномене биополитике на крају 20. и почетку 21. века препознаје серије војних интервенција (ратове који се воде „у име мира“, док су у стварности ратови за биолошко преживљавање одређеног становништва), тероризам – као и пратећи дискурс о тзв. „рату против тероризма“⁴⁾ – затим различите нове облике саможртовања и покушаје формирања нових, односно, слабљење постојећих интернационалних институција.

РАСТАКАЊЕ СУВЕРЕНИТЕТА И НОВА УЛОГА ИНТЕРНАЦИОНАЛНИХ ИНСТИТУЦИЈА

Процес растакања суверенитета, дакле - и тек наоко парадоксално - појављује се у облику двоструког процеса, наиме, као једновремено слабљење најважнијих постојећих интернационалних институција, попут, пре свега, Уједињених нација (УН) или Међународног суда правде у Хагу (ICJ) као основног правног тела УН, и као покушај стварања нових институција, које су *par excellence* биополитичке, а којима, релевантно, припада и оснивање међународних *ad hoc* трибунала. Кроз овакву подвојеност се, ерго, одвијало и вишедеценијско растакање права, обзиром да је де(кон)струкција суверенитета за консеквенцу имала отварање поља арбитрарности тј. практично апсолутне произвољности - чак и у погледу основних начела и правних норми. Тако се, рецимо, постепено и фазно, концепутално и конкретно, првобитна идеја о УН као политичко-правном *topos*-у равноправности и једнакости временом све више заправо експлицитно или

2) Michel Foucault, *Society Must Be Defended*, Picador, New York, 2003. стр.49.

3) Michel Foucault, *Naissance de la biopolitique*, Seuil Gallimard, 2004. стр.395.

4) У делу *Polemics* Бадју је артикулисао да тероризам представља радикални nihilizam, али који произилази управо из либералног система који га је произвео. Опширније у Alain Badiou, *Polemics Verso*, New York, 2006.

имплицитно напуштала, и то у име доминације најјачих, односно софистичког „права јачег“. Или, прецизније, ако је почетна замисао била да се на интернационалном плану установи тело у којем би била афирмисана и институционализована сувереност и равноправност свих држава-чланица које су, стога, препознате и признате као аутономни политички субјекти који су једнаки међу собом, постепено експлицитно или имплицитно кршење усвојених норми довело је до слабљења легитимности, утицаја и значења целокупног система.⁵⁾

Биополитичке институције – у релевантној разлици спрам оснивања и замисли интернационалних институција попут УН – за сврху немају равноправност већ се кроз асиметричну форму, која у себи већ претпоставља надређен положај једних спрам других о којима се просуђује, износи идеја да оне треба да „допринесу помирењу“, док у стварности то значи не праксе које правично утврђују истинитост, већ праксе успостављања доминације и контроле на одређеном популацијом. Или, прецизније, неолиберализам је, због експанзије империјалистичких тенденција, временом почео да трага за политичким *via* „правним“ начинима да, или промовише нова правила за деловање унутар постојећих интернационалних институција или да дела сасвим независно од њих (тако рапидно смањујући утицај истих), или је, треће, настојао да их „прекомпонује“ и „реорганизује“ у тој мери да постану практично непрепознатљиве. Четврта опција, најзад, и ту смо на терену питања међународним *ad hoc* трибуналима као феномена савремене биополитике, била је садржана у оснивању потпуно нових, сталних или привремених институција (ово друго је својеврсни *contradicio in adjecto*), које би замениле тј. преузеле ингеренције за питања од стратешког интереса и ширења моћи највећих западних сила.

- 5) У том светлу, расправа која је у априлу 2013. организована у УН о међународним *ad hoc* кривичним трибуналима изузетно је важна и због реafirмисања посебне улоге Генералне скупштине УН, баш као што је и чињеница да су једино три државе (САД, Канада, Јордан) бојкотовале скуп показује да свест о потреби *дебате међу једнакима* расте. А да је одржавање оваквих легитимних и битних расправа у којима се сучељавају мишљења истовремено и борба за нови систем вредности, последично је посведочио и Теодор Мерон када је изрекао да „његово учешће не би допринело вредностима до којих му је стало. Обзиром да се вредности које су овом приликом потврђене тј. нормативна компонента скупа, односе на право и слободу мишљења и говора, равноправност, плурализам и дијалог, практично да не преостаје друга опција већ да се закључи да је противницима стало до афирмисања „вредности“ тзв. „права јачег“.

У овом светлу, потребно је присетити се замисли и инцијативе за оснивање тзв. нове Лиге демократија (*The Concert of Democracies*), која је, експлиците, требала да представља савез западних (нео)либералних демократија, те да, као таква, у најбитнијем преузме на себе инстанцу одлучивости у практично свим кључним питањима међународне политике тј. светске политике као политике Запада у времену тзв. глобализације. Тако би се, посматрајући у широј целини, овај савез, као савез јаких, испоставио као паралелан бројним делатностима УН, док би се од њих, пак, фундаментално разликовао јер је заснован на арбитрарној бази која произилази из савремених интерпретација софистичког „права јачег“. Идеја о Лиги демократија била је конципирана тако да је у њој, попут клуба више класе, требао да учествује мали број изабраних западних држава и, као што је артикулисао један од заговорника Гелб, релевантно је да су се „неке либералне демократе овде удружиле са неоконзервативцима“, апострофирајући, не мање важно, да овакав договор препоставља „да ће ту бити врло мало простора за Кину и Русију“. ⁶⁾ Свакако, развијање оваквих и сличних замисли *per definitionem* је полазило од претпоставке да се “у суочавању са грађанским ратовима, правни и институционални оквир Уједињених нација појављује не као помоћ, већ као препрека” јер “таква начела нису примерена за међународне санкције, а још мање за војне интервенције”. ⁷⁾

Концепција о Лиги демократија у формалном облику није заживела али различите друге идеје – укључујући оснивање *ad hoc* трибунала – успоставиле су се као биополитичке праксе које покушавају да рedefинишу постојеће правне и друштвене норме и *polis*-а и *oikos*-а. У овом светлу, пример Хашког трибунала егземпларан је у разноврсним аспектима: од начина његовог конституисања, преко формулисања, а затим и промена процедура, изречених пресуда, све до извршења санкција, овај суд показао се као жива инверзија идеје о међународној правди. Тако је, нпр., преношење замисли о „заједничком злочиначком подухвату“ из англосаксонског приватног права најнепосредније отворило могућност да се у поступцима крене од претпоставке кривице тј. да се де(кон)струира претпоставка невиности, баш као што је и акт оснивања, на основу одредбе УН о конституисању „помоћног

6) Leslie Gelb, „Necessity, Choice and Common Sense“, in *Foreign Affairs*, vol.88. no.3.Maj/June 2009.

7) Gregory Reichberg, Henrik Syse, Endre Begby, *The Ethics of War*, Blackwell Publishing, 2006.стр.683.

тела“, заправо значио злоупотребу ове одредбе, обзиром да она у себе не укључује чин попут успостављања трибунала, једнако као је што, са треће стране, појам гоњења (*persecution*) у називу трибунала сасвим противан европским и цивилизацијским праксама. Серија других, не мање релевантних примера, тиче се и *a priori* извештаја „непристрасне експертске комисије“ која је утврдила да су једино Срби чинили злочине системски и плански, а што се се *a posteriori* рефлектовало и у пресудама Хашког трибунала, које су у 96,8% изречене управо Србима. Биополитички експеримент Хашког трибунала тако се испоставио као *par excellence* пример успостављања контроле и доминације над једном популацијом тј. становништвом и народом у целини, док је истовремено деловао и у равни управљања над појединцем, укључујући и суђења болеснима који више немају моћ расуђивања, инсуфицијенцију лекарских услуга, чак и власт над голим животом појединаца.

Процес експанзије оваквих пост-правних постулата и пракси текао је паралелно са већ поменутиим слабљењем институција попут УН (саставни део овог слабљења представља и подршка квази-држави која није чланица УН, док се у исти мах не штити држава-чланица) и, не мање битно, политичког утицања на главне интернационалне правне институције, попут Међународног суда правде у Хагу (ICJ). Тако је, рецимо, у историјском или, прецизније, првом случају у историји његовог рада у којем је постављено питање о легалности сецесије дела територије једне суверене државе, овај суд заузео становиште неодлучивости, чиме је не само показао степен политичке контроле тј. видљиви недостатак аутономности, већ је и, још релевантније, практично отворио пут за афирмисање сецесионистичких пракси широм света.

У овом светлу, Фукоово запажање да је у биополитици принцип интернационалне стратегије постао опстанак у посебном и новом облику тј. „не више као правни опстанак суверенитета већ као опстанак једне изабране популације“ постаје јасније и недвосмисленије – кроз анализу различитих аспеката савременог либералног функционисања тзв. „права јачег“. Конститутивни део артикулације овог дискурса и пракси садржан је у специфичној биополитизацији непријатеља која произилази из његове криминализације: јер криминализација целих држава и народа конципирана је тако да скрене пажњу управо са сфере легалности тј. права, и тако посредно омогући промовисање „нових правила“, која треба да замене постојеће принципе – правила која најчешће почивају ни мање ни више него с ону страну права. Тако се нео-

либерализам, како је обликован у последњим деценијама 20. и на почецима 21. века, у најбитнијем, испоставио као режим истине који апострофира серије политичких пракси против суверенитета, *ergo*, и против интернационалног права, док су последице ових деловања још увек до краја несагледиве.

Рефлектовати смисао и меру у којој су неолиберализам и постмодерна у овој ствари деловали синхронизовано значи уочити комплементарност свих савремених дискурса Запада који су се представили и устолучили као тзв. *mainstream*. У политичким филозофијама Агамбена, Харта и Негрија тако се заступа идеја да суверенитет треба надићи како би се појавила „нова хуманост“. Или, прецизније, растакање суверенитета код Агамбена дешава се кроз покушај изједначавања моћи суверенитета са биополитиком, чак у тој мери да се и појам народа сада сматра бескорисним.⁸⁾ Укинути политичко и правно, како би се отворио простор за хуманитарно, и указати да су тзв. „крај историје“ и „крај државе“ синоними, задатак је Агамбеновог постмодерног дискурса који је, стога, врло близак неолиберализму.⁹⁾ Штавише, ово су разлози због којих је савремена теорија Каливаса оправдано указала да је Агамбен заинтересован за једну „не-државну и не-правну политику...с оне стране правних норми“, те да се она због тога „опасно приближава нелегалном, перманентном ванредном стању“.¹⁰⁾

Код Харта и Негрија, слично, суверена моћ појављује се као моћ владара, а не као народни суверенитет, и стога се истиче да мноштво (*multitude*) не може да буде суверено¹¹⁾, као и да је потребно створити „нове демократске интернационалне институционалне структуре засноване на постојећим условима.“¹²⁾ Тако су аутори чувеног дела *Empire*, у којем су првобитно артикулисали како се право и закон редукују на питања чисте ефикасности, и штавише, како је „можда најзначајнији симптом те трансформације развој тзв. права на интервенцију“¹³⁾, у делу *Multitude*

8) Giorgio Agamben, *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*, Stanford University Press, Stanford, 1998. стр.176-178.

9) *Ibid.* стр.60.

10) Andreas Kalyvas, „The Sovereign Weaver“, у *Politics, Metaphysics and Death*, ed. A. Norris, Duke University Press, 2005. стр.109.

11) Michael Hart, Antonio Negri, *Multitude*, The Penguin Press, New York, 2004. стр. 329.

12) *Ibid.* стр.354.

13) Michael Hart, Antonio Negri, *Empire*, HUP, Cambridge, 2000. стр.13-18. Овом приликом аутори су исто тако артикулисали да се тзв. морални интервенцио-

битно променили становиште, и то у правцу који, обратно, највише говори о „недовољностима“ и „недостатцима“ националних и интернационалних правних система, чиме су отворили пут оним истим интерпретацијама које упућују на нужност тзв. „нових правила“.

Фукоов одговор на ове теорије је, пре свега, садржан у томе да је у савремености „однос између моћи, права и истине организован на један крајње специфичан начин“¹⁴⁾ Ова специфичност појављује се у новим облицима, дискурсима и праксама који „колонишују правне процедуре и разарају правни систем суверенитета.“¹⁵⁾ Најзад, и не мање важно, прворазредни задатак за Фукова, у циљу разумевања овог управљаштва, је „анализирање моћи тамо где она постаје капиларна“¹⁶⁾ – а то су сада управо институције попут интернационалних *ad hoc* трибунала.

МУЛТИПЛИЦИТЕТИ ЛИБЕРАЛНЕ ДОКТРИНЕ ИНТЕРВЕНЦИОНИЗМА

Политичко-филозофска анализа, која истражује генеалогiju савремених феномена биополитике, стога упућује да је заједнички именитељ ових процеса управо неолиберална доктрина интервенционизма, *ergo*, војног, политичког, друштвеног, културног, историјског и - правног интервенционизма, који је свакако један од најрелевантнијих облика ових процеса. Доктрина интервенционизма, у спречи са специфичном идеологијом људских права коју подробно анализира Дузинас¹⁷⁾, требала је да до краја поништи политичко и замени га хуманитарним, те је тако отворила простор за серију ратова и тзв. „интервенција“ на крају 20. и на почетку 21. века. Штавише, темељ ове хуманитарне пост-политике експлиците требала је да буде тзв. политика мира, док се у стварности испоставило да се управо ради о дискурсу рата различитим средствима.

низам најчешће појављује као припрема за војну интервенцију. *Ibid.* стр.37.

14) Michel Foucault, „Two Lectures“, у *Critique and Power*, стр.31.

15) *Ibid.* стр. 55.

16) Michel Foucault, *Society Must Be Defended*, Picador, New York, 2003., стр.41-42.

17) Опширније у Костас Дузинас, *Људска права и империја*, Службени гласник, Београд, 2009.

Тако је један од политичких предводника доктрине интервенционизма, Блер, екплицирајући значење феномена глобализације у светској политици, записао како „глобализација није само економска. То је такође политички и безбедносни феномен...Имамо нова правила за међународну кооперацију и нове начине да организујемо наше међународне институције.“¹⁸⁾ Штавише, ова изјава најнепосредније се надовезује на претходно инсистирање да је рат НАТО-а 1999. био “праведни рат” јер се “не може се допустити да зло влада”, такво зло које се правилно може описати као “претња међународном миру и безбедности”.¹⁹⁾

Сада, ако је, према Фукоу, циљ биополитичких ратова, који се једновремено воде на неколико различитих нивоа, опстанак једне популације у разлици спрам неке друге популације, која се означава као непријатељ, можемо уочити да је управо матрица која се приписује онима које неолиберализам окривљује стварни основ његовог сопственог функционисања. То је, у најбитнијем, крипто-шмитовска подела на пријатеље и непријатеље или, у ширем друштвеном и нормативном смислу, квази-манихејска подела на добре и зле²⁰⁾, и у оба случаја, сва средства су дозвољена (како би се победио непријатељ или искоренило зло). У том светлу, интернационални *ad hoc* трибунали, попут Хашког трибунала, у концепцији и у праксама испоставили су се као егземпларни примери ове бинарне логике: тако је српска страна означена за апсолутног кривца тј. проглашена не тек за непријатеља већ и за отеловљење зла.

Други услов биополитичког дискурса, пост-политичких и пост-правних делатности, овде је исто тако испуњен – реч је о диспозитиву безбедности. Овај диспозитив, који почива у средишту управљаштва (*governmentality*), као регулације засноване на механизму безбедност/претња, управо значи да се једна популација препознаје као стална претња. У том смислу, апелује се да је, стога, потребно предузети све мере како би се спречило „увек већ“ лоше делање ове популације, што последично омогућава ширење тзв. превентивних мера практично *ad infinitum*. Штавише, и трећи аспект који је артикулисан у Фукоовој теорији, који рефлектује да је у биополитици принцип интернационалне

18) Tony Blair, *The Guardian*, 26 April 2007.

19) Tony Blair, „Doctrine of the International Community“, Speech to the Economic Club of Chicago, Hilton Hotel, Chicago, April 22, 1999.

20) Опширније видети Richard Bernstein, *The Abuse of Evil: The Corruption of Politics and Religion since 9/11*, Polity Press, Malden, MA, 2005.

стратегије постао не правни опстанак суверенитета већ опстанак једне изабране популације, овде једнако проналази своје место.

У делу *Историја политичких суђења (A History of Political Trials)*, Лоланд је, кроз анализу различитих историјских примера – укључујући и пример суђења Слободану Милошевићу пред Хашким трибуналом – теоријски показао како правни интервенционизам кореспондира са војним интервенционизмом, те како оба, штавише, кореспондирају са пристрасним политичким управљаштвом. Лоланд подробно аргументише и износи на видело како државе постају подређене специфичном „праву“ – које је скројено управо са циљем успостављања ефективне контроле над њима. Стављајући акценат, у овом смислу, на питање политичких суђења, Лоланд изводи закључак који је, у најбитнијем, садржан у инверзији Клаузевицеве формуле тј. истиче како су политичка суђења наставак рата другим средствима. Или, прецизније, анализа установљава да су политичка суђења „заиста део нове тенденције према војном и правном интервенционизму, и владавини супранационалних политичких и правних институција“.²¹⁾ Фундаменталну тачку овог процеса тј. вишеслојног кретања на различитим нивоима, Лоланд препознаје у чињеници да државе постају (пост)субјекти у новом „правном телу“, које је формулише у сврху практично потпуне доминације. Тако је нпр. управо „доктрина људских права брзо постала основа за рушење националног суверенитета, који је до тада био темељ међународног система“, док се у политичким суђењима државници посматрају и третирају као криминалци, а њихове одлуке посматрају као приватни злочини, иако су у већини савремених случаја политичари владали јер су били легално овлашћени да владају. „Послератни међународни поредак, створен на развалинама Другог светског рата, оснивао се на нирнбершким принципа према којима је највећи међународни злочин започињање рата, и на пропатним принципима суверене једнакости држава. Напад НАТО на Југославију изведен је управо са намером да се одбаце та правила... алијанса између НАТО, ОВК и Хашког суда била је не само тактичка или чак стратешка већ идеолошка у најдубљем смислу те речи.“²²⁾ На тај начин, Лоланд скреће пажњу да не само да је овај напред, према интернационалном праву, био нелегалан, јер није добио сагласност СБ УН,²³⁾ већ арикулише да је посреди

21) John Laughland, *History of Political Trials*, Peter Lang, Oxford, 2008. стр.14-15.

22) Ибид. стр.221.

23) У овом светлу, Кофи Анан је забележио да је „на Косову група земаља интервенисала без сагласности СБ УН“ и да „такви преседани нису пожељни као мо-

дубља веза која се базира управо на пост-суверености тј. указује да је „НАТО филозофија против суверености била је идентична оној коју је заступао Хашки суд“²⁴⁾. Дело *Историја политичких суђења* Лоланд закључује анализом у којој се прецизно утврђује да је у овој историји проценат ослобађајућих пресуда нула, те да је, стога, реч о политичким, а не правним чиновима.

Тако је најмањи заједнички именитељ за ове назначене различите примере – укључујући и оснивање *ad hoc* трибунала - садржан у референци на изузетак, на ванредност и посебност (*exceptionalism*), која омогућава да се низ пракси и делатности појави као привремена ствар, док се у стварности ради о утирању пута и утемељењу интервенционистичке и хуманитарне крипто-политике која широко отвара квази-легалне просторе за насиље против другог тј. против популације или појединаца који се проглашавају за непријатеља. У том светлу, управљаштво савремене биополитике тежи да конципира и промовише дискурсе “апсолутног зла”, како би, у складу са сопственим интересима, произвела нове бинарне опозиције, а политика сталног рата, како је артикулисао Фуко, итекако може да узме облик најупечатљивије хуманитарне реторике јер “читава једна нација може да буде изложена смрти како би се некој другој нацији обезбедио опстанак.”²⁵⁾

ПРАВО И ПОЛИТИКА ПОСЛЕ НЕОЛИБЕРАЛИЗМА И ПОСТМОДЕРНЕ

Питање које се, посред бројних релевантних питања, поставља, је шта чинити у ситуацији у којој се цела једна нација проглашава кривом²⁶⁾ тј. када се, са правног аспекта, практично

дел за нови миленијум“, јер „ако желимо да уживамо неспорну подршку људи у свету, интервенција мора да буде заснована на легитимним и универзалним принципима“. Опширније у Kofi Annan, „Two Concepts of Sovereignty“, *The Economist*, 352, September 18, 1999.

24) Ибид.стр.225.

25) Michel Foucault, *Society Must Be Defended*, стр.154.

26) У овом светлу, егземпларна је Ахтисаријева изјава да су „Срби криви као народ“, али не мање и чињеница да је 96, 8% пресуда Хашког трибунала изгребено Србима. Док је у првом случају реч о декларативном, политичком и нормативном аспекту, у другом је реч о ономе што тежи да се покаже као правни аспект.

исти став афирмише и у оквирима тзв. привремених интернационалних институција, попут *ad hoc* трибунала и, пак, у оквирима сталних интернационалних правних институција, односно онима које би прве требале да служе као узор међународног права у целини. Тако се, рецимо, аргументовано може тврдити да - иако ће се непристрасни теоретичари сложити да се будућност свакако не налази у концепцијама и праксама *ad hoc* трибунала – ствар не стоји добро ни са институцијама попут Међународног суда правде. Ипак, и без обзира на описани биополитички синхронизитет покушаја стварања нових и слабљења постојећих институција, чини се да се решења за 21. век понајпре налазе на страни рехабилитације темељних међународних институција, почевши од УН – али такве рехабилитације која би означила структурне искорак из неолиберално-постмодерних парадигми тј. која би се успоставила као трансформација у облику повратка на сопствене изворне принципе.

Такав повратак би истовремено означио и „ново рођење историје“, у смислу у којем је Бадјуова савремена политичка филозофија изнедрила овај појам.²⁷⁾ Или, прецизније, повратак права у сферу права, правде и универзалних принципа, у исти мах би указао на политизованост тзв. историјских ревизионизама експлицитно повезаних са пресудама *ad hoc* трибунала. Јер, док је званично прокламовао „крај историје“, неолиберализам је био биополитички ангажован на писању нове историје, битно укључујући покушај фондирања нове историје Балкана, а све са циљем не тек успостављања ефективне контроле и ширења управљаштва, већ, у релевантном аспекту, и са сврхом својеврсног ретроактивног оправдања свих интервенција Запада у протеклим деценијама. У том светлу, тренутак промене односа у пољу сила – уколико се испостави и као пораст самосвести – евентуално би могао да артикулише да су концепције и праксе *ad hoc* трибунала биополитички рефлекс политике Империје једног времена.

У сличном смислу, сарадња народа на Балкану, у аутентичним правним и политичким формама, може постати делатна и само-универзализујућа једино уколико њен темељ више не буде препознат у крипто-институцијама попут Хашког трибунала већ базиран на легитимним субјективитетима усмерених ка објективном проучавању истине. Штавише, и ово питање неопходно је анализирати у контексту устајања против консензуса симула-

27) Alain Badiou, *The Rebirth of History*, Verso, London-New York, 2012.

ције пост-политике тј. у спрези са чињеницом да су рационалне критике биополитичких пракси разноврсне и да могу доћи и са стране нове левице или нове деснице у Европи. Јер, у оба случаја реч је о супротстављању колонизаторској политици – о борби за политику и за право у времену у којем неолиберализам остаје иза нас и које се све више испоставља као време малих револуција.

Теоријска нит водила у изградњи политике и права треба да буде садржана управо у увиду у њихов специфичан међуоднос, у смислу у којем Каливас артикулише да је „тканина политике исто тако легална тканина“, а „политичко ткање које игнорише легалне конце можда неће успети да створи чврсте везе и друштвено спојива везива. Ткач је увек у подручју права.“²⁸⁾ То је смисао у којем се постепено разумевају и отварају хоризонти за промишљање политичког субјективитета, суверенитета, права и демократије, који извиру као потенцијал филозофије и праксе с ону страну биополитике. У том светлу, појам народног суверенитета, и веза у којој стоји са правом, и универзализацијом, упућује на демократске *topos*-е 21. века.

Литература:

Agamben, Giorgio, *State of Exception*, The University of Chicago Press, Chicago, 2005.

Agamben, Giorgio, *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*, Stanford University Press, Stanford, 1998.

Agamben, Giorgio, *Means Without End: Notes on Politics*, University of Minnesota Press, Minnesota, 2000.

Badiou, Alain, *The Rebirth of History*, Verso, London- New York, 2012.

Badiou, Alain, *Polemics*, Verso, New York, 2006.

Bernstein, Richard, *The Abuse of Evil: The Corruption of Politics and Religion since 9/11*, Polity Press, Malden, MA, 2005.

Дузинас, Костас, *Људска права и империја*, Службени гласник, Београд, 2009.

Laughland, John, *A History of Political Trials*, Peter Lang, Oxford, 2008.

Ranciere, Jacques, *Chronicles of Consensual Times*, Continuum, New York, 2010.

Kalyvas, Andreas, „The Sovereign Weaver“, у *Politics, Metaphysics and Death*, ed. A. Noris, Duke University Press, 2005.

Koljević, Bogdana, *Biopolitika i politički subjektivitet*, Službeni glasnik, Beo-

28) Andreas Kalyvas, „The Sovereign Weaver“, стр.127.

grad, 2010.

Hart, Michael, Negri, Antonio, *Empire*, HUP, Cambridge, 2000.

Hart, Michael, Negri, Antonio, *Multitude*, The Penguin Press, New York, 2004.

Gelb, Leslie, „Necessity, Choice and Common Sense“, in *Foreign Affairs*, vol.88.no.3.Maj/June 2009.

Reichberg, Gregory, Syse, Henrik, Begby, Endre, *The Ethics of War*, Blackwell Publishing, 2006.

Foucault, Michel, *Naissance de la biopolitique*, Seuil Gallimard, 2004.

Foucault, Michel, *Society Must be Defended*, Picador, New York, 2003.

Bogdana Koljević

INTERNATIONAL AD HOC
CRIMINAL TRIBUNALS
AS A PHENOMENON
OF CONTEMPORARY
BIOPOLITICS

Resume

In this article the author critically examines the question of international ad hoc criminal tribunals from the perspective of contemporary political philosophy. More accurately, the main focus of the work is directed towards responding to the proposition how international ad hoc tribunals emerge in a theoretical framework. In such way, the author argues that this is the issue of a multi-dimensional and complex political, complex political, quasi-legal and social phenomenon of biopolitics i.e. that this discourse is the path for understanding the appearance and substantial functioning of such tribunals. The philosophical concept of biopolitics, therefore, is comprehended, first and foremost – along the lines of Foucault's decisive interpretation - as a perplexed net of governmental and non-governmental control mechanisms of neoliberalism. The author traces the processes of dissolution of sovereignty and how they structurally correspond to the growing new role of various most significant international institutions. Analyzing different forms of (post)political, (post)social and (post)legal practices of dissolution of sovereignty in liberal and postmodern discourses in the end of 20th and beginning of the 21st century, the author

emphasizes the point that the very foundation of ad hoc tribunals always already belongs to a broader context of activities. More precisely, such activities are usually directed either towards establishment of new or towards weakening of existing key international institutions, most notably the UN, but equally – no less relevant – to institutions such as the International Court Of Justice. Concerning the founding of new provisional insitutions the example of the ad hoc tribunal in the Hague is analyzed in detail: the argument is that this tribunal is a paradigmatic biopolitical experiment which is precisely the opposite of international justice (96,8% verdicts against the Serb population). This is in line with Foucault's claim that the legal survival of sovereignty is replaced with survival of one chosen population and death of another. Furthermore, the appeal for such a „new humanity“ can also be traced in works of Hardt, Negri and Agamben. The reference to the mulitiplicity of aspects of the liberal doctrine of interventionism and political globalization is further accompanied by the analysis of its practices, with particular focus on Laughland's articulations. In conclusion, the author outlines the concepts of law and politics after neoliberalism and postmodernity, stressing that in such a situation of creation of new epoch, the rehabilitation and revitalization of key international insitutions – and international law in general – appears as a task of utmost relevance.

Key words: ad hoc tribunals, contemporary biopolitics, phenomena, sovereignty, law, international institutions, liberal doctrine of interventionism.²⁹⁾

* Овај рад је примљен 11. маја 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 13. јуна 2016. године.